

Yalnız
artistlerin
değil
sizin
cildiniz de

BU SABUNLA

güzelleşir
Kadife gibi yumuşar,
Taze, temiz ve
Cazibeli olur

KOMİLİ

Beta
fazlı

KOMİLİ

TUVALET SABUNU

Daha iyi. Daha ucuz...

Sabun bittinceye kadar kokusu devam eder.

Necmi Komill Tel. 220796 İSTANBUL

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Şubat 1960

İÇİNDEKİLER:

DIN VE ADETLER	Doç. Dr. Cahit TANYOL
YILBAŞI KARŞILAMASI	Mehmet ÇOKAL
TEPÜK TEPMEK	Mahmut R. GAZİMİHAL
BAYBURTLU CELALİNİN ŞİİRLERİ (I)	Hikmet DİZDAROĞLU
LEYLEK TÜRKÜSÜ	Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
KARS İLİ HALK OYUNLARININ ADLARI (II)	KIRZIOĞLU M. Fahrettin
AŞIK TEVFİK	M. Halit BAYRI
YOZGATTA GELİNKAYALAR EFSANESİ	Ayhan SIZAN — Aydın OY
YAŞAYAN DEDE KORKUT: TEPEGÖZ	Cahit ÖZTELLİ
ŞİVLİLİK	Mustafa ATAMAN
BOZKIR'DA KIZ İSTEME, NIŞAN, DÜĞÜN	Mehmet Ali TİPİ
ÜREGİL'DE ÇOCUK TEKERLEMELERİ	Kâmil TOYGAR
SEFERİHİSAR ORTA OYUNLARI (IV)	M. Necati ÖZSU
KENAN ÖZBEL'İN KONFERANSI VE OYA SERGİSİ	Bora HINÇER
BIZE GELEN KİTAPLAR	

Sayı: 127

Kuruş: 50

143
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

lunulur.

Nişan töreni: Nişan için kararlaştırılan günde kız ve damat evinde gerekli hazırlıklar yapılır. Törene konu komşu çağrılır. Neşe ve zevk içinde kız ve damat evinde çalgılar çalınır oyunlar oynanır. Bu arada damat evi tarafından kıza takılacak ziynet ve giyecek eşyaları gönderilir. Kız evinden de damada yüzük, giyim eşyaları ve akrabalarına mendil gönderilir, bu suretle nişan konmuş olur. Nişanlılık müddeti kısa sürer, artık her iki taraf düğün hazırlıklarına başlar.

Düğün töreni: Düğünün de ne zaman yapılacağı önceden kararlaştırılır, düğün töreni dört gün devam etmektedir.

İlk gün damat evinden kız evine yufka (ekmek ve baklava) gelir. Artık düğün başlamış demektir. Kız tarafı da bütün konum komşu ve akrabalarını davet ederek ziyafet verir. Aynı zamanda kızın bütün yapmış olduğu işleri ve evden götürüleceği çehizi ortaya asarak herkese gösterirler.

Akşam da kız evinde bütün kadın ve kızlar toplanıp çalgı çalıp oynarlar. Çalgıcılar yerli ve kabiliyetli kadınlardan seçilir. Kullanılan çalgı tek deftir. İlk gün erkekler arasında hiç bir faaliyet görülmez. İkinci günü damat evi halkı davet eder. Ara ziyafeti verir, yine her iki taraf düğün hazırlıklarına devam eder. Üçüncü günü düğünün en canlı günüdür. Kız ve oğlan evinde sabahtan çalgı ve oyun başlar. Halkın yerli oyunları; Konyalı, Sallama, Osman efe, develi gibi kıvrak havalı oyunlardır. Yine bu gün erkek evi tarafları odun alayı yaparlar. Dağdan getirilen odunlar kız ve oğlan evine bir de resmi dairelere yığılır. Hem kız hem oğlan evi de davetlilerine ziyafet verir. Çalgı oyun yine devam etmektedir. Kadınlık ayrı yerde erkekler ayrı yerde oynarlar.

Bugünün adına kına günü de derler. Akşam kaza ve oğlana kına vurulur. Kız duvaklanır, kına vurucular oğlan evinden gelir, kına vururken kadınlık bir çok türkü söylerler bu türküleri «kına türküsü» denir.

KINA TÜRKÜSÜ

Selâmün aleyküm selâm verelim

Uzat ellerini Sünnet vuralım
Biz hakikatlıyız sizi görelim
Sünnet vura geldim mubarek ola
Dünyalar dürdüğe pederler dura
Selâmün aleyküm geldim yanına
Uzat Sağ elini koyayım kına
Annenin gülleri silaya ine
Sünnet vura geldim sana elmasım
Ağlayıp ta annen meyüs olmasın
Dört güllüdüğ bir bahçede büyüdüğ
Çok şükür yetiştik bu günü gördük
Yolcusun kardeşim pek çabuk evdik
Gymişsin kardeşim alı kumaşlı
Ahu gözlerinden akıtma yaş.

Lale ile sümbül karıştı bile
Yaldız altınında olur mu hile
Hanım beyi ile çok sefa sürer

Dördüncü gün gelin alma günüdür. Nahiye de gelin, mafe denilen bir şekil ile getirilir. Mafe: İki hayvanın üzerine atılan bir sandıktır gelin ve bir kaç kadın içine oturacak şekildedir.

Gelin kuşluk vakti alınır. Önce oğlan evinden kız evine oğlanın akrabasından birkaç kadın gider. Buna «dügüş» derler düğüşler kıza hazırlarlar. Erkekler de tefler çalarak önde bir bayraktar ve birkaç köçek bulunmak şartıyla oynuyarak kız evinin önüne gelirler. Bir kaç saat orada eğlenirler. Bu zaman zarfında kız içice hazırlanır. «Dügüşüler de «dügüşü türkülleri» söylerler.

DÜĞÜŞÜ TÜRKÜLERİ

Buyur hanım tahta buyur
Bostan kökünde büyür
Sende vardır kadem uğur
Kalk gidelim güzel kızım.
Ağlama kardeşim yoktur kederin
Çok şükür başında annen pederin
Yolcusun Canım ondan, zâr ederim
Maşallah yakada pırlanta taşı
Benim oğlum dünya güneşi
Ahu gözlerinden akıtma yaş

Bu türkülerden sonra kızın başına ahı giydirilir. Sonra babasının, annesinin, kardeşlerinin ve büyüklerinin eli öptürülerek aşağı indirip mafeye oturtulur. Evi önünde hocâ dua eder. Duadan sonra yine çalgı ve oyunla gelin, mahalleleri dolaştırılır. Camilerin önünde de dua edilir. Gelin, oğlan evine gelince kapıdan içeri girer, kayın babasının elini öper. o anda gelinin başından para,

şeker, buğday dökülür. Böylece düğün sona ermiş olur.

Ertesi günü güveyi Babalğının evine el öpmeye gider. Her iki taraf birbirini davet ederek ziyafet verir.

OYUN HAVALARI:

KONYALI

Çoktanberi at üstünde dururum
Çeker altıyı seni vururum
Hani benim elli dirhem yağurdum
Konyalıdan ben bir oğlan doğurdum
Yürü yürü yürü Konyalı yürü
Hani benim, elli dirhem pırasam
Bir mum yaksam Konyalı arasam
Yürü yürü yürü Konyalı yürü
Hani benim elli dirhem sücuğüm
Konyalıdan oldu benim çocuğüm
Yürü yürü yürü Konyalı yürü

DEVELİ

Çek deveci develerin sulansın
Akan derya suları da bulansın
Devem yüksek atamadım urgam
Üşüdüğçe çek başına yorgam
Çek deveci develeri yokuşa
Kar memeler birbirine tokuşa
Develi daylak.
Her yan oynak.
Çek deveci develeri engine
Şimdi reğbet güzel ile zengine
Devem yüksek atamadım kilimi
Susadıkça ver ağzama dilini
Develi daylak
Heryanın oynak.

CEZAYER

Cezayerin harmanları savrulur
Sarı buğday sağ yanına devrilir
Köç yiğitler vatanına ayrılır
Cezayer Arslan cezayer.
Bir yanımız karadeniz geçilmez
Bir yanımız soğuk sular içilmez
Mevlâm kanat vermeyince uçulmaz
Cezayerin yüksek olur evleri
İçindedir ağaları beyleri
Arslan Cezayer!

KATIRCI HAVALARI

Serenler serenler yüksek serenler
Ben gidiyorum mamur olsun vıranlar
Beyler bahçesinde bülbüller şakır
Sevdiğim yosmanın gözleri çakır
Bu gün yarımı gördüm çok şükür
Dolaştım dağları kar bulamadım
Ciğerlerim bu gün değil deşiktir.

Bize gelen KITAPLAR

★ Georges Simenon — Oktay Rifat: «Kanaldaki Ev». Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 132. 17 X 12 boyunda, 112 sayfa, 2 lira.

★ Baha Dürder — Tahsin Yücel — İbrahim Ersaraç: «Büyük Yazarlar». Batı edebiyatının 80 yazarının eserleri, hayatları ve resimleri. Varlık Yayınevi, Faydalı Kitaplar: 2. 17 X 12 boyunda, 400 sayfa, 5 lira.

AK YOKUŞ

Yine Akyokuşu duman bürrüdü
Halil ağanın da delleri yürüdü
Yürekte yağın kalmadı eridi
Erikli ile Başbademin arası
Yaktı beni gözlerimin karası
Meliğin dağında koyun güderim
Goca izet çağırın ora giderim
Böyle imiş benim yazım kaderim.

MANİLER

Kara çadır is tutmaz
Beylik martin pas tutmaz
Ağlarsa anam ağlar
Elin kıza yas tutmaz.
Evlerinin önü kuyu
Arslandır oğlumun huyu
Küçüksün evimde büyü
Arslandır oğlumun huyu
İbradı dedikleri kepir bir belen
İçinde yoktur gezilecek alan
Kadınların boynu altınla parlar
İçinden çıkar kadıyla kaymakam
Karşıdan gelenlere
Gaz koydum fenerlere
Annem beni verecek
Askerden gelenlere

Su gelir akma ilen
Karşıdan bakma ulen
El adama kız vermez
Avruka * yakma ilen

Yola çıktım yayan
Mendilim dolu payam
Yarın hakikatsiz çıktı
Dayan yüreğim dayan

(*) Avruka — Çalım, gösterig.

Yalnız
artistlerin
değil
sizin
cildiniz de

BU SABUNLA

güzelleşir
Kadife gibi yumuşar,
Taze, temiz ve
Cazibeli olur

Beta
fazlı **KOMİLİ**
TUVALET SABUNU

Daha iyi..Daha ucuz...

Sabun bitinceye kadar kokusu devam eder.

Necmi Komili Tel. 220795 İSTANBUL

142

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Şubat 1960

İÇİNDEKİLER:

DİN VE ADETLER	Doç. Dr. Cahit TANYOL
YILBAŞI KARŞILAMASI	Mehmet ÇOKAL
TEPÜK TEPMEK	Mahmut R. GAZİMİHAL
BAYBURTLU CELALİNİN ŞİİRLERİ (I)	Hikmet DİZDAROĞLU
LEYLEK TÜRKÜSÜ	Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
KARS İLİ HALK OYUNLARININ ADLARI (II)	KIRZIOĞLU M. Fahrettin
AŞIK TEVFİK	M. Halit BAYRI
YOZGATTA GELİNKAYALAR EFSANESİ	Ayhan SIZAN - Aydın OY
YAŞAYAN DEDE KORKUT: TEPEGÖZ	Cahit ÖZTELLİ
ŞİVLİLİK	Mustafa ATAMAN
BOZKIR'DA KIZ İSTEME, NİŞAN, DÜĞÜN	Mehmet Ali TİPİ
ÜREGİL'DE ÇOCUK TEKERLEMELERİ	Kâmil TOYGAR
SEFERİHİSAR ORTA OYUNLARI (IV)	M. Necati ÖZSU
KENAN ÖZBEL'İN KONFERANSI VE OYA SERGİSİ	Bora HİNÇER

BIZE GELEN KİTAPLAR

Sayı: 127

Kuruş: 50

143
İSTANBUL'DA AYDA BİR KEFİ ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Yalnız
artistlerin
değil
sizin
cildiniz de

güzelleşir
Kadife gibi yumuşar,
Taze, temiz ve
Cazibeli olur

Beta
fazlı
KOMİLİ
TUVALET SABUNU

Daha iyi...Daha ucuz...

Sabun bitinceye kadar kokusu devam eder.

Neçmi Komili Tel. 220795 İSTANBUL

144

Yat: Rafet Körük'ü
2077

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 127

ŞUBAT 1960

YIL: 11 — CİLT: 6

Din ve Adetler

Yazan: Doç. Dr. Cahit TANYOL

Son zamanlarda bir takım yabancı âdetlerin sosyal hayatımıza karışması muhafazakâr çevrelerde endişe ile karşılanmaktadır. Nitekim bu çevreler yılbaşı eğlencelerini Hristiyan âdetlerinin halkımız tarafından benimsenmesi şeklinde yorumlamaktadır. Ve hattâ bunu dinî duygularla karıştırmaktadırlar. Örf ve âdetlerle dinî birbirine karıştırmak doğru değildir. Âdetler esas itibariyle lâik bir vasıf taşırlar. Bazı âdetlerin din çevresinde gelişmesi dahi onların din dışı kaynakların örtüme yetmez. Her din, çıktığı cemiyetin örf ve âdetiyle yağrulmuştur. Kur'an'da, İslâm'dan önceki âdetler bir hayli yer tutmakta beraber, Müslümanlık Arap ırkının dışında gelişmeye başladığı zaman Türk, İran, Yahudi örf ve âdetleriyle de geniş ölçüde karışmıştır. İslâm dininin reddettiği birçok millî âdetler dinî bir kisveye bürünerek İslâmîyetin çevresinde toplanmıştır. O kadar ki bu âdetlerin zamanla kökleri kaybolmuş ve onlar bir nevi dinî âdetler meyama girmiştir. İslâmî âdetler arasında kaynağı büyüçülüğe dayananlar da vardır. Kur'an büyüçülüğü reddettiği için bu âdetler kılık değiştirerek Müslüman halkın inançları arasına karışmıştır. Bunun gibi bir çok Hristiyan örf ve âdeti de İslâmîyetin igine nüfuz etmiştir. Âdetler arasındaki bu karışma ve kaynaşmada dinî duyguları zedeleyecek herhangi bir taraf aramak tamamiyle sağmadır ve softalıktır. Çünkü dinler bir takım kesin prensipleriyle birbirlerinden ayrılmıştır. Fakat bu prensipler arasında büyük uçurumlar mevcut değildir. İslâmîlik, Hristiyanlık, Yahudilik gibi kendi çevremizin büyük dinlerinde ma-

hiyet itibariyle hem yakınlık ve hem de çatışma vardır. Bu dinlerden her üçü de kendi dışında kalan dinleri reddetmek bakımından birbirine benzerler. Kısmen Yahudilik hariç, Hristiyanlıkla İslâmîyet üniversal bir karakter taşırlar. Bir insanın iki dine birden sâlik olmasını reddederler. Fakat ahlâkî sahadada aralarında bir uzlaşma vardır. İbadet tarzları ve peygamberleri ayırır.

Halbuki dinler arasında en büyük uçurum, onların çevresinde birleşmiş ve dinî bir vasıf almış olan örf ve âdetlerdedir. Gerek İslâm ve gerekse Hristiyan âdetleri, bu dinlere giren kavimlerin kendi iptidai inançlarını, bağlı oldukları yeni dine ithal etmelerinin bir neticesidir. Kaynağı tamamiyle İslâmîyete veya Hristiyanlığa ait âdetler o kadar azdır ki bunları açık olarak görmek hemen hemen mümkün değildir. Türkler Müslüman oldukları zaman bütün âdet ve geleneklerinden soyunarak Arap örf ve âdetinin içinde erimiş değillerdir. Tam tersine, dinin reddetmediği bazı âdetleri muhafaza ettikleri gibi, dinin yasak ettiği âdetleri de İslâmî bir kisveye sokarak yaşatmışlardır. Hattâ diyebiliriz ki daha çok dinî mahiyette görünen âdetler dine aykırı olanlardır. Çünkü dince muhafazasında bir mahzur görülmiyen âdetler İslâmîleşmek mecburiyetini duymamışlar millî karakterlerini muhafaza etmişlerdir. Buna karşılık dince yasak olanlar İslâmî bir kılığa girmişlerdir. Öyle ise din namına yapılan bu gürültülü itirazların hiç bir mânâsı yoktur.

Müslüman âdetlerinden bir kısmı Hristiyanlığa girdiği gibi, Hristiyan âdetlerinden bir çoğu

145

da tamamıyla İslâmî bir renk almıştır. Müslüman ve Hıristiyan evhialara ait bir çok menkıbelerde bunu müşahade ederiz. Hatta Anadolu'nun bir çok yerlerinde tamamıyla Hıristiyanlığa has âdetlerin Müslüman halk tarafından da kabul edildiğini görmekteyiz. Güney-Doğu Anadolu, Gaziantep civarında evlerde haftalık, on beş günlük yufka ekme yapılır. Ekmeğin pişirilen sağına ateşe gelen tarafına, havara denilen tebeşire benzer bir taşla haç şekli çizildikten sonra sae duvara asılır. Bunun sebebinin sorduğum zaman haç işaretinin bir nevi uğur ve bereket âlâmeti olduğunu söylediler. Belli ki bu âdet Hıristiyanlıktan geçmiş. Fakat Müslüman Türk kadınları "bunu kendi öz inançlarının bir parçası olarak görmekteyler. Hıristiyanlığın sembolü olan haç mânâ ve mahiyetini kısmen kaybederek İslâmî âdetler arasında karışmış. Yine güneydoğu illerinde bir Meyremana yani Meryemana bayramı vardır. Hıristiyanların yortu zamanına rastlar. Müslüman Türk halkı Hıristiyanlara ait bu bayramı bugünkü adıyla piknik halinde kutlar. Yaşlı ve dindar bir kadına bu bayramın neden ve niçin yapıldığını sordum: «Hazreti Meryem bizim de anamız değil mi?» cevabını verdi. Kendisine bunun bir gâvur âdeti olduğunu söyleyince, şaşırıldı. «Gâvur kiliseye gider» diye cevap verdi. Onun kafasında Müslümanla Hıristiyan arasındaki önemli fark kilise ile cami idi. Ve bu, dinin sosyal realitesine uygundu.

Misalleri çoğaltmaya lüzum yoktur. Anadolu'da halk inançlarının, halk gelenek ve âdetlerinin bir çoğunda şekil değiştirmiş, Müslümanlaşmış bir çok Hıristiyan âdetlerini görmek mümkündür. Bu da gayet tabii bir şeydir. Müslümanın Hıristiyan'dan veya Hıristiyanın müslümandan bazı âdetler almasının dini veya milli duygu ile hiç bir ilgisi yoktur. Dinlerin çevresindeki âdetler ne kadar birbirine yaklaşır ve kaynaşırsa dini husumetler o kadar ortadan kalkar ve yerini insanî bir hoş görürlüğe bırakır. Böylece insanlar bir birlerinin inançlarına saygı gösterir olur. Bu da müsterek insanî bir dünya tasavvurunu biraz daha yakına getirir.

Bir noktaya daha işaret edelim; âdetlerin mantığı yoktur; ve iki ayrı âdet birbiriyile karıştığı zaman aralarında az veya çok bir kaynaşma ve yakınlaşma olur.

Âdetler, içtimai değerler içinde en kararsız olanıdır. Devamlı bir değişime halindedir. Âdetlerin donması, kapalı kalması o cemiyeti de dondurur ve dejenere eder.

Artık çağımızda milletleri birbirinden ayıran

din değildir. Dini husumetler Ortaçağın karanlıklarına karışmıştır. Bunları herhangi bir şekilde hortlatmaya kalkmak Ortaçağın karanlık zîniyetini diriltmek olur. Din ferdi viedanlara ait bir konudur. Bir Müslümanla, bir Müslüman ne ise, bir Hıristiyanla Müslüman için de durum aynıdır. Herkes kendi dinini hakikat bilir. Esasen dil, din gibi değerler, ferdi dışında kurulmuş bir gelenekler silsilesidir. Fert doğduğu zaman onları hazır bulur. Niçin bir insan Müslümandır? Veya niçin bir insan Hıristiyandır. Bunun kısa cevabı şudur: «Müslüman bir ana ve babadan doğduğum için müslümanım. Eğer annem ve babam Hıristiyan olsaydı, müslüman olmak aklımdan geçmezdi.» Bu herkes için böyledir. Dini, biz kendimiz seçmeyiz; onu doğuşumuza hâkim olan kader hazırlar; ve sonra içinde yaşadığımız topluma ona yön verir. Örf ve âdetlerdeki fark ve zıddık dinlerde bir nevi husumet unsuru olur; ve irtica doğurur. Muhafazakârlık saygı değer bir şeydir. Ve fakat muhafazakârlık bir irtica unsuru olmayorsa onunla mücadele etmek şarttır. Şunu da söylemek lâzımdır ki memleketimizde henüz muhafazakârlık, dindarlık ve sâfîlik birbirini dâvet etmektedir. Halbuki muhafazakârlığın son şartlarından biri de hoşgörülük, eski adıyla müsamahadır. Müsamaha bilmeyen bir muhafazakârlık tam bir irtica unsurudur.

Yılbaşı şenliğini Hıristiyan âdetlerinin taklididir diye kötü görmek ve bunda kendi milli âdet ve geleneklerinin yıkıldığını vehmetmek, bize tamamıyla yanlıştır. Her yeni âdet bir nevi züppelikle başlar. Umumileştiği zaman o milli âdetler kadrosuna girer, umumileşmezse uputulur gider.

İnsanların dini ve ırkı vardır. Fakat âdetlerin ne ırkı ve ne de dini vardır.

✱

Derginin Notu:

Çocukların saya, üç aylar, şivlilik, Ramazan sonu adı altında muhtelif vesilelerle evlerden hediye yiyecek topladıkları, eğlenceler tertip ettikleri dergimizde çıkan sayıya yüze yaklaşan yazı ile sabittir. Aşağıdaki yazı ise, yukarıdaki başyazımızda sayın Tanyolun dediği gibi âdetlerin dini ve dilli olmadığını dikkate şayan bir şekilde doğrulamaktadır. Bizde takvim yıl başı Martta iken, öncek çıkarılan bir kanunla 1.1.1928'dan itibaren Ocak ayının başına alınmıştır.

Yan sayfadaki «Yılbaşı Karşılması» yazısı bu sebepten ehemmiyet taşımaktadır.

Gelenekler:

Yılbaşı Karşılması

Yazan: Mehmet ÇOKAL

isimlerini mânilerle sayar. Şöyle ki:

Elma aldım nar gelsin
Dar sokaktan yar gelsin
Üzümlü gelsin, incir gelsin,
Şeftalinin kurusundan gelsin
Ayyanın irisinden gelsin
Üzümlü kurusundan
Kesmeyi unutmayın
Pestilin hasından gelsin

Bunun gibi bir çok mâniler söylerler. İlk evden aldıkları meyve orada eşit miktarda dağıtılarak yenir. İkinci haneye varınca çeşitli türkü ve oyunlar, söylenir ve oynanır. Aldıkları dağarcık ve oyunlarla torbalara doldururlar. Yılbaşı bitinceye kadar yemezler. Her evde başka türkü söylenir, oyun oynanır. Tulumcu durmadan çalar (Tulumcu birden fazla olursa değişme yapılır.) Bazı evler meyve vermek istemezler. Gece uykudan kalkmazlar. Ev sahibinin uyanıp ta kalkmadığını anlayan gençler. Hepbir ağzından:

Yılbaşının geceleri
Gençler sarı bacaları, (1)
Verenin koç oğlu
Vermeyenin kör kızı,

Ve yine hâne sahibi kalkıp meyve vermezse:

Ay hançci, haneci
Geldik kapına kız bacı
Havada çok soğuk var,
Halmıza sen aci.

Tabiatıyla ev sahibi bu defa onları memnun etmiştir. Şâyet memnun edilmedi iseler, bir ağzından gür sesle:

Bizler geldik gideriz
Size fenalık ederiz,
Eğer meyve varmazseniz,
Kapunuz, pencereniz kırarız.

Ev sahibi yine kalkıp meyve vermezse camları kırar, kiremitleri döker, dışarıda taşınabilir ne eşya varsa, onları alır götürürler. Bütün köyün evleri bittikten sonra meyveler paylaşılır, çalgıya biraz fazla verilir. Herkes evine gider. Özelliğini kaybetmeyen bu gelenek her yıl tekrar edilir.

1. Baca: Burada camın üstünü örten toprak.

Tepük Tepmek

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Kaşgarlı Mahmud'un türkçe lügatlar divanında tepük adlı bir oyunun bahsi geçer ki futbolun eski bir şeklidir. Tepük, içi sert kollarla dolu, yumurta biçimli fakat ondan çok iri ve ayakla vurularak oynanan bir toptu. Kelimenin en eski kaydı budur (M. XI. yüzyıl). Timur ordusunda içi havayla doldurulmuş kuzu derisinden yapılmış topolarla oynanan bir spor oyununun bazı eserlerde bahsi geçer. Bunlarda topa el değdirilmez ve çizgiden dışarı çıkılması yasaktır (1). Asyada bu isimde bir de sıra rakısı bulunmuşluğuna dair elde hiç bir bilgi yoktur.

Anadolu türklüğünde herkesin bildiği «hora tepmek» birleşimindeki yardımcı fiilin «depmek» telâffuz edildiği de olur. Nevşehir'in Tat Köyü gibi bazı yörelerde «hora dâpmak» diyorlar. Tepmek, oyunda bir ayak çeşitidir ki türk oyunlarında sık ve mübalâgalı yapılmasından çekinilir, kaçınılır. Israr, hırçınlık, sebat, tehdit gibi ifade ânlarında arada geçer. Tepmek, Tapmak, Tepinmek, Tapınmak: aralarında her halde münasebet var ve cümlesinin onomatopeler olduğu açıktır. (Tesadüfen andırışan fransızca «taper» fiilinde de olduğu gibi).

Güney Anadolu'da Tepki, Depki veya Tepük denilen bir sıra oyunu ayrıca vardır. Urfahlarda (hususile Viranşehir taraflarında) Depece adıyla 5 ilâ 50 kişinin kız, kadın, erkek karma halde ve kaval eşliğiyle toplaşıp oynadığı bir halay çeşidi vardır.

Hatay bölgemizde halay adı öteden beri bilinmekle beraber, sıra oyununa oralarda Depki, ve bunun davulzurna desteğinde coşkunlukla oynanmasına «depki depmek» denir. Oyun bayramlarımızda bunu epey seyredilebilir. Nağmesi ve aksak ritimleriyle çok canlı oynuyorlar. Muhtemeldir ki baştaki top oyununun değişmiş bir hatarası olsun. Etkisi, ad, nağme ve ayaklarıyla Lübnan ve Bağdat'a kadar bütün güney komşularda, Türk sekenenin köylerinden yayılma olarak, hâlâ çeşitleriyle yaşamaktadır; her yerde davulzurnalıdır.

Depki adının depmek fiiline bağlılığını Antakyalılarımız biliyor, bunu tahkik ettik. Halep ve çevresi halkının «Dipki» dediği Tepki oyununun hava, tavır ve şekli de Anadolu ağzındadır. Tepki, Tepgi, Depki imlâlarıyla kelime, yurttan dil derleme ciltlerinde mehmuz anlamıyla da vardır.

Oyunun başlangıçta «mehmuz şıkırdatmak ve

bunun ses tartımından faydalanmak üzere tepiniş» ayağını aralarda bir halay çeşidi halinde esas tutmuş olduğu düşünülebilir: Mehmuz oyunu anlamını istidilâli edebiliriz. Oyunda ân gelir ki oyuncular baş başa kümelenerek sert sert ve tartımla tepinişirler. Âdetâ atların eşinmesini andıran hırslı ayak çalmalarıyla ve çalınma hareketi toprağa mihlamıya çabılıyor görünürler. En çokkun ayaklar bunlardır. Menşede atı taklit ve at kültürü bahis konusu olsa gerektir.

Bir gün üç beş öğretmen arkadaş sanat kollarından konuşuyorduk. Söz yurt oyunlarının zenginliğine inikal etti. Bir arkadaş Depki halayının canlı ifadesinden söz açınca başka bir dostun kafasında âni bir tedai şimşegi çaktı; sözlerini buraya avnen alabiliyorum, çünkü o ân defterimi çıkarıp harfiyen not etmiştim: «Şimdi hatırladım. Bir Akdeniz yolculuğumda gemide İsrail'e giden bazı musevi yolcular da vardı. Birkaç kere güvertede toplaşarak Depki oynamışlardı. Adı dikkatimi çekti, çünkü kelime türkçeydi. Merak ettim ve sonra kendilerinden sordum. Evet bu oyun İsrail'de vardır ve adına Depki deriz, dediler. Kelimeyi fransızca piétiner fiiliyle tercüme etmekle beraber, aslının türkçeliğini bilmiyorlardı. Kendileri türkçe bilmeyen avrupalı yahudilerdi.» Fransızca öğretmenlerimizden olan arkadaş bu işi o zaman hayretle karşılayıp epey düşünmüş olduğunu da ilave etti. «Anadoluda Depki Halayı bulunduğunu bilseydim bunun türkçeliğini göçmenlere ispat da ederdim, aklıma orada yalnız Hora Tepmek gelmişti.» dedi.

Tepük tepmek birleşiminin Oğuzlarla Anadoluya geldiği, «tepmek» yardımcı fiilinin burada zamanla Horan tepmek, Hora tepmek, Hor tepmek, hattâ nadiren rumcayla Horus tepmek (iki eskice metinde) intikallere uğradığı anlaşılıyor.

Baş tarafta hatırlattığımız Tepük top oyununun da tepilerle oynandığı hesaba katılmalıdır. O top oyununun rakısı da var mıydı? Orası bilinmiyorsa da, sportif oyunlarda bir zamanlar hep davulzurna çalınması ve bitişte oyuncuların halkalanıp aynı adla raksetmeleri âdeti; başarı yenilen tarafla elbirlikli kutlanırdı, mücadelenin sulhü ihya olunurdu. Hâlâ da Zappak oyununun Zappak rakısı, Cirit sonunda Cirit rakısı, Sinsin oyununun Sinsin rakısı yer yer yapılır...

(1) Halim Baki Kunter, Millet gücü («Ülkü» dergisi, c. IV, sayı 43, eylül 1943).

Bayburtlu Celâli'nin Şiirleri

- I -

Yazan: Hikmet DİZDAROĞLU

Bayburtlu Celâli (1845-1915), XIX. yüzyıl halk şiirimizin üzerinde önemle durulması gereken bir simasıdır. Zamanının medrese öğrenimini gören, hayatını yoksulluk ve geçim kaygısı içinde tanımlayan, üzgün ve bezgin şair, yüreğinden kopan feryatları, dokunaklı bir dille mısralarına aktarmıştır. Bugüne kadar edebî kişiliğinin yeterince anlaşılmasına ve incelenme-

Dahası var. Sayın Abdülkadir İnan şöyle diyor: «Altaylılar ve Yakutlar kurban olarak kestikleri atın derisini bir sığa geçirip tıpkı at şekline sokup asarlar. Buna Altaylılar baydara, Yakutlar tabık derler. X. yüzyıl başlarında İbn Fadlan Üstyurt Oğuzlarında ve Rubruk'un XIII. yüzyılda Kıpçaklarda bu Altay «baydara» larına benzeyen derileri görmüşlerdir. Fakat Oğuz ve Kıpçakların bu derilere ne gibi ad verdiklerini bilmiyoruz. İhtimaldir ki Kıpçaklar buna «baydara» demişlerdir, çünkü Mısır Kıpçaklarında Baydara ismi vardır. — Yakutlar'ın inançlarına göre tabık koyanın torunlarından biri bundan çıkan sesi işitirse bu ölüm haberidir; işiten ölecektir. Eski zaman şamanları pek büyük davul yapırlar buna da tabık derlerdi. Tabık kelimesi Moğolcada «kurban» anlamına gelir. Bu kelimenin eski türkçede «ibadet» anlamına gelen tapug kelimesiyle ilgili olabileceği hatıra gelmektedir. — Kurban kesilmesi lâzım olan bayramlarda bütün soyun katılmasıyla âyinler ve törenler yapılır.» (1)

Tabık âyininin davullu oyunu gibi, Hataylımızın davulla tepük tepmesinde de atı taklit unsuru sezilmesi pek de tesadüfe hâmlolunamayacak bir karşılığa teşkil ediyor. Bar oyunlarının bu adıyla da (ki Davul barı meşhurdur) şaman davulunun «barı» karşışlaşmakta bulunuşu gibi. — Makedonya türklerinin zurnaya zurna, fakat davula ayrıca tapan demeleri dikkate değer: kelime olarak «taban» dan başka bir şey sayılamaz; kapmak'tan «kapan», sapmak'tan «sapan» çıkışı gibi. Bu konuların başı Altaylarda derinleşiyor denilebilir.

(1) Abdülkadir İnan, Tarihte ve bugün şamanizm (Ankara 1954, s. 101).

mesine şiirlerinin azlığı bir sebep diye gösterilebilir. Ancak, mevcut parçaları bile, ondaki halis sanat cevherini görmemize engel değildir. Bu sayfalarda yayımlıyacağımız metinlerden sonra, şairin sanatı ve edebî kimliği herhalde daha belirgin duruma girecektir.

Erzurum Şairleri'nden naklen sürüp gelen bir yanlış düşünceye de işaret edelim: Sayın Fındıkoğlu'ndan başlayarak, ondan bahseden bütün yazılarda, şairin Bektaşî-Alevî inancına bağlı olduğu öne sürülür. Bu, şiirleri dikkate alınmadan doğmuş, yanlış bir «yakıştırma»dır. Hiçbir şiiri, bu iddiaya hak verir nitelikte değildir. Tam tersine, o, Tanrısına gönülden bağlı, Bektaşilikle uzaktan yakından ilişiği bulunmayan bir kişidir. Bilinen manzumeleri ve bizim yayımlıyacağımız metinler okununca, bu durum bir defa daha meydana çıkar. caktır.

Şiirlerinde zaman zaman dinî inançlara da yer veren şairimiz, asıl kaynağı unutmaz. Halka yönelmiş, şiirlerini halkın diliyle, hattâ mahallî ve yerli bir ağızla söylemiştir. Bu yüzden, bazı manzumelerini anlamak için, yaşadığı bölgenin ağzını bilmek zorunluğu ile karşılaşırız. Bazı şiirlerinde rastlanan yabancı asıllı kelimeler, medrese öğreniminin bir kalıntısıdır.

Celâli'nin, şimdikiye kadar, çeşitli kitap, antoloji ve dergilerde 17 koşması (ikisi eksiktir), 1 destanı, 2 semaisi, 1 deyişi (karşılıklı söyleme), 1 aruzlu manzumesi çıkmıştır. Biz, bunlara, taradığımız cönklerle aziz arkadaşım M. Fahrettin Kırzioğlu'nun derlemelerinden topladığımız 23 koşma, 1 semai, 3 destan, 2 aruzlu manzumeyi katmaktayız.

Koşmalardan birisi 1 kıtadır (No. 12); beşi daha önce yayımlandığı halde (No. 7, 8, 11, 17, 18) ya kıtaları eksiktir, ya da aralarında farklar vardır. Bu bakımdan yeni şekillerini sunmayı faydalı gördük.

Leylek Türküsü

Yazan: Seyit KÜÇÜKBEZİROİ

Halk yalnız kendi dertlerini dile getirmez. Kendi dertleri, kendi duygularıyla birlikte etrafındakileri de görür.

Bitkilerin de hayvanların da kendisi gibi bazı dertleri olduğuna inanır.

Bu ince duygu onu diğerlerinin dertleriyle de alâkadar ettirir.

Bir leylek diğer leyleklerden geç yavru çıkartmış. Yavruları büyümeden leyleklerin sihil (sıcak) memleketlere gitme zamanı gelmiş. Gitmese kuşın ken dişi ölecek. Gitse yavrularını götüremeyecek. Yavruları ölecek. Leylek, alayları giderken o leylek yavrularına aşağıdaki türküyü söyler:

İssiz yuvalarda büyüttüm seni
Çayır çimenlerde yürüttüm seni
Sürüler içine beg idtim seni

Elimizdeki tek semai, noksandır, öteki kitalarını bulamadık. Celâli'nin bir destanı bilinmekte idi (M. Halit Bayrı, Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar, s. 39-41). Buna, 2 tam destanla, tamamı tesbit edilemeyen 1 destanı eklemekteyiz.

Öbür kaynaklarda, Celâli'nin aruzlu manzumelerine rastlanamaktayız. İki aruzlu parçasını da biz tanıtmaktayız. Birisi, Fikirler dergisinde çıkmıştır (Bayburtlu Celâli'nin Ölümüne Dair, Fikirler, No. 264-265, 1944). Baş beyit halinde idi. Bu defa, yedi beyitlik şeklini bulduk.

Yayımlıyacağımız metinlerin, Celâli'nin gerçek kişiliğini aydınlığa çıkaracağına şüphe yoktur. Şair, artık, gözü kapah yarguları çürütecek sayıda eserle karşımızdadır.

K O Ş M A L A R

— 1 —

Sefer etmiş o şah Bağ-ı İrem'den
Var hâk-i payine kıyam et tınam
Terk-i şeb elme istikbalinde

(1)

Nâmê sen gidince yüz yerde eğil
Ayağın tozunu öp geri çekil
El göğüste divanında söylegil
Baş bırak (2) boyun eş nizam dur nâmê.

Ayağa uymadık yavrum gelir mi
Ganadı bitmedik yavrum gelir mi
Yuvamızın üsdü asma
Annem babam gidiyor diye incinip kışma
Yavrum sen Allah'dan ümidün kesme
Ayağa uymadık yavrum gelir mi
Ganadı bitmedik yavrum gelir mi
Yuvamızın üsdü gatrın
Çıkam yükseğine ben de oturam
Yavrularım körpe nere götürüm
Ganadı bitmedik yavrum gelir mi
Ayağa uymadık yavrum gelir mi

Yukarıda yazdığımız Leylek Türküsü'nü Konya'nın Sarıcalar Köyünden Fatma Küçükbezirci'den dinlemiştim.

Dergimizin Notu: Aynı türküyü 126. sayımızın 2066. sayfasında çıkan Bozırdan deyişler yazısındaki türkü ile karşılaştırmış.

Nâmê sakın yahşı (3) yaman (4) danışma 5
Hasret söyle CELÂLİ'den karışma
Ne ferman çıkarsa al getir açma
Sır verme yadlara haramdır nâmê

— 2 —

— Karısına —

Ne dedim darıldım gözümün nuru
Bugünkü sitemin dünden ziyade
Çektin âsümandan zehrin topunu
Zehir zamammda günden ziyade (6).

Bugün hüsnün bağı cıvanlaşıptır (7)
Hublar yıgnak yapıp imzalaşıptır
O şems-i kevkebin noktalaşıptır
Hurufat içinde nun'dan ziyade

CELÂLİ'ye derler fanımaz dergâh
Emeledi bizlere zerre eyyallah
Ben gönül camım kırmadım billâh
Hiç kase m olur mu bundan ziyade

(1) Bu mısra tesbit edilemedi.

(2) Baş bırak: Başını önüne eğ.

(3) Yahşı: Güzel, iyi.

(4) Yaman: Kötül.

(5) Danışma: Konuşma

(6) Bu mısradan bir anlam çıkmıyor. Değişikliğe uğradığı anlaşılıyor.

(7) Bu kıta, «Erzurum Şairlerinde de çıkmıştır (s. 39).

Kars İli Halk Oyunlarının Adları

— II —

Yazan: KIRZIOĞLU M. Fahrettin

I — YERLİ Halk Oyunları

Hemen hepsinin türkçe güftesi vardır. Bu oyunları: 1) Tekoyunlar (bir kişi veya karşılıklı olarak kadın-erkek, iki erkek, iki kadın tarafından oynanan), 2) Benzetme (taklidi/temsili) Oyunlar (iki kişi veya karşılıklı kişilerden dört kişi oynar), 3) Bar Oyunları (azından 5 kişi ile önce düz dizi biçiminde durup ellerden tutuşarak ağır ağır, sonradan yarı-çember ve halka biçimine girerek omuzlardan tutuşup «sekme» veya «yelleme» denilen çevik halde oynanan) diye üç boya ayıracağız.

1) TEKYOYUNLAR (YALNIZ KADIN, KADIN - ERKEK YALNIZ ERKEKLERCE)

1. Diringi (asl, eski türkçe «Dingir»=davul'dan)/ Diringi Düz-Diringi: Erkekler.

2. Topal-Diringi (Aksak Diringi): Erkekler.

3. Şüregel (Arpaçayı boyu) - Diringisi: Erkekler.

4. Takayak.

5. Çiftayak.

6. Uçayak.

7. Ağırayak.

8. Sekme.

9. Kolsahm/Kolsalma: Erkekler (Gelin baba evinden çıkıp kaynatası evine giderken, alayın önünde gelinin çeyizini ve tatlısını siniler içerisinde başta taşıyarak birerle kolda yürür gibi oynanır).

10. Davulbarı: Erkekler (davulcunun kendisi, hem çalar, hem oynar).

11. Hançerbarı: Erkekler (ikişer hançerle ve meharetle oynanır).

12. Koroğlu: Erkekler (Gelin Alayı önünde kılıç veya kamalarla iki kişi oynar).

13. Sağ-Koroğlu: Erkekler (Gelin Alayı önünde kılıç veya kamalarla iki kişi oynar).

14. Sol-Koroğlu: Erkekler (Gelin Alayı önünde kılıç veya kamalarla iki kişi oynar).

15. Kalkan-Oyunu/Şarani: Erkekler (kılıç-kalkan veya değnek-kalkanla oynanır).

16. Kars-Zeybegi: Bir kadın, bir erkekle oynanır.

17. Ağıröyün/Şadara-Memmet/Hungizâr: Kadınlar (yere düşürülen mendil, binbir edâ ve nâz ile alınarak ve bütün hüner eldeki mendil üzerine toplanarak oynanır).

18. Sarıççek: Kadınlar.

19. Telli: Kadınlar.

20. Ahşakgülü: Kadınlar.

21. Çeçenkızı: Kadınlar.

22. Sarıgelin: Kadınlar.

23. Akhçik (Ermeni kızı): «Akhçik çıkış kilisenin başına» diye başhyan güzel bir aşk türküsünün âhengiyle oynanır): Kadınlar.

24. Maral/Maro: Kadınlar.

25. Kürtkızı: Kadınlar.

26. Sarıkız: Kadınlar.

27. Yoğurt koydum: Kadınlar.

28. Kevengin yolu: Kadınlar.

29. Durna: Kadınlar.

30. Sarı saman: Kadınlar.

31. Karabağ: Erkek-Kadın

32. Camuş girdi bağa: Erkek-Kadın.

33. Uzundere/İncedere: Erkek- Kadın,

34. Penceresi püskül müskül: Erkek- Kadın.

35. Konduram: Kadınlar.

36. Taşkıran: Kadınlar.

37. Seksen-örük: Kadınlar.

38. Bahçeden gelen ne sestir: Kadınlar.

39. Keten-köynek: Kadınlar.

40. Küçeler: Kadınlar.

41. Cecenin yemişi:

42. Bülbül.

43. Balaceyan.

44. Kız belin ince.

45. Eğil dağlar.

46. Karşı-beri.

47. Hasandağı.

48. Köçek.

49. Kürdoğlu.

50. Bala bala.

51. Karanl.

52. Mıstafam.

53. Kalah.

2) BENZETME (TAKLİTLİ — TEMSİLİ) OYUNLAR

1. Yayık: Kadınlar (2 veya 4 kişiyle. Yayık yayan gelinlerin kaynanadan şikâyeti ve kaynatayı türkülerıyla övmeleri, kendisini beğenmesi söz ve hareketle benzetilerek/temsili edilerek oynanır).

2. Teşi: Erkek-Kadın (teşi/iğ ile yün eğren süse düşkün bir kadına erkeği ayna tutar, tarak verir, sürme çektirir ve ağızdan türkülerini de söyliyerek oynanır).

3. Bebek: Kadınlar (bebek kundağını açma, sarma benzetmeleri ve sevme taklidi ile bebek ölünce ağlama temsili yapılarak oynanır).

4. Pişik: Erkek-Kadın (eve gelen eti Kebap edip yiyen pisboğaz gelinin, kocası gelince suçunu pişik/pisi/kedinin üzerine atarak, hayvanın pastırma, kavurma gibi kışık etleri de yavaş yavaş temizlediği türkülerle söylenerek ve kedinin kapalı evde kovalanması taklitleri yapılarak oynanır).

5. Horuz: Kadınlar (horuzu çalınan çok mekralı kadının türkülerle horuzunu övmesi ve çalanların o güzelim hayvanı nasıl yiyebilecekleri anlatılarak oynanır).

6. Ördek: Erkek-Kadın (bir çift «sona» yaban ördeğinin sevişme ve ötüşme taklitleri yapılarak oynanır).

7. Benzetme: Kadın-Erkek (Aşhana/Tandırılı Ocak mutfağında çalışarak akşama değin yorulan kadının, kocası gelince, yaptığı işleri türkülerle birlikte taklitederek oynadığı oyun).

8. Delikiz: Erkek-Kadın (evde kalmış/kocaya varamamış delişmen bir kıza nişan için siniler gelişi; sonunda, kızın vücutça sakatlık veya kusurları görülüp öğrenilerek vazgeçilişi; yeniden yeniye tekrarlanıp türkülerini söylenen; ve her defasında delikiz kendisini kusursuz ve sağlıklı göstermesi taklitleri yapılarak oynanır).

9. Destiyi aldım ana: Kadınlar (pınara yalnızca giden toy bir kızın bir delikanlının tecavüzüne uğradıktan sonra ona gönül verişini anasına türkülerle söylemesi ve anasının türkülerle ona öğütleri taklitedilerek oynanır).

10. Çoban: Kadınlar (evlenme çağı gelen kıza, her çeşit erkekten gelen elçilerin isteğini açan anaya, birer bahane ile «ben varmam ona» diye cevap vermesi; ve sonunda kızın anasının onu bir çobana vermek istediğini söylemesi üzerine, çobanın çok çok üstün meziyetleri olduğunu, köpeğini ve sürüsünü de överek «varırım ona» diye razı olan kızın türkülerini ve taklitleriyle oynanır).

11. Deve oyunu: Erkekler (bir tokmağı deve boyunu ve başı gibi tutan adam ile arkada deve boyunca açık duran adam üzerine örtülen bir kelim ve yapılan hörgüçle deve benzeri meydana getirilerek hususi makamı ile oynatılıp, düğün ve dernekte cezalandırılacak, ayıbı yüzüne vurulacak veya ağır bahşış koparılabilecek kimselerin önüne gelince — öndeki serbestçe duran «deveci» nin emir ve işaretine göre — tokmakla saygı gösterme veya çanları/zilleri çalarak korkutma veya arkadaşan tekme savurma gibi deveye yaraşan ha-

reketler taklitedilir. Bu oyundan sonra da dernek dağılır).

3) Bar Oyunları (Altaylardaki şaman Türklerinde davula «bar dendiğini, sayın Abdülkadir İNAN yazmıştı. Dilimizdeki «barış» sözü de bu dini-millî çalgıdan kalmadığı).

1. Düzbar.
2. Ağırbar.
3. Odalar.
4. Bar-Sekmesi.
5. Tütiye.
6. Mahmudiye.
7. Aşırma/Tekayak-barı.
8. Uçayak/Uçayak-Barı.
9. Çember.
10. Sıçırma/Tıkbar.
11. Bekir-Bengi.
12. Karapürçek (= zülüf).
13. Tersbar.
14. Yeni-Tersbar.
15. Tek-Tamzara.
16. Çift-Tamzara.
17. Sarhoşbarı.
18. Daldalar.
19. Tavukbarı (taklittir).
20. Ezingânderesi.
21. Karsmönü.
22. Bayburdun ince yolu.
23. Durnabarı.
24. Hoşbilezik/Altınyüzük.
25. Mıstafabarı.
26. Kotanbarı (Kotan = pulluk).
27. Can-Maral/Gögerçin vurdum.
28. Zencirli-Koroğlu.
29. Dur yerinde/Şüregelbarı.
30. Ardahanbarı.
31. Yaylabarı.
32. Köroğlubarı.
33. Koççarı.
34. Temürağa.
35. Deliloğ.
36. Laçınbarı.
37. Ters-Laçınbarı.
38. Pappur/Pağpuru.
39. Sallama.
40. Gülüm oğlan.
41. Ayışığı.
42. Bir gül ekтім.
43. Dizkırma.
44. Kır-Aı.
45. Bovacağım gelini.
46. Hey-Narı.
47. Kondurayı mor boyarlar.

49. Şerbeti kaldı fasta.
50. Bu gelen nahır mıdır.
51. Şorul.
52. Almalı dağlar.
53. Sonalar.
54. Bizim bağda.
55. İndim derede durdum.
56. Dağda kestim degenek.
57. Dağda hayladım kurdu.

II. TEREKEME-AZERBAJCANLI Halk Oyunları

(Adları yukarıdakilere benzeyenlerin âhengi ve figürleri az - çok değişiktir).

1) TEK OYUNLAR

- a — Terekeme Karapapaklar'ın
1. Terekeme.
 2. Ağır-Terekeme.
 3. Sekme-Terekeme.
 4. Tellice.
 5. Karadonlu.
 6. Lezgi-Hengi.
 7. Kalış.
 8. Orta-Cala.
 9. Süsen-Sünbül.
 10. Balalı-Tavuk (taklittir).
 11. Kâlander.
 12. Memmet bağır (Mehmed-Bâkır).
 13. Almadere.
 14. Almalar.
 15. Mıstafa-Kâmal (Paşa).
 16. Gelin-Memmet.
 17. Çil-Horuz (taklittir).
- b — Azerbaycanlılar'ın:
1. Edilbecan (Azerbaycan).
 2. Senem (Sanem).
 3. Ceylâni (Geylâni).
 4. Askerâni (Gence).
 5. Mirzâvi (Tebriz).
 6. Kaşengi.
 7. Lezgi.
 8. Beşaçılın.
 9. Nezber (Nâz-Barı).
 10. Lâle.
 11. Küçeler (Köşeler).
 12. Enzeli.
 13. Karabâğ.
 14. Uzundere.
- 2) YALLILAR (BARLAR)
- a — Terekeme Karapapaklar'ın
1. Koççarı.
 2. Düzyalı.
 3. Narı.
 4. Şanalım (şane = tarak).

5. Keşme.
6. Terekeme-Yallısı.
- b — Azerbaycanlılar'ın
1. Arzumân.
2. İğdiryalı.
3. Sineani (Zengâni).
4. Gümürtyalı.
5. Temürağa.
6. Gülâbi.

III) KURMANÇ-KÜRT Halk Oyunları

Bunlarda tekoyun yoktur, hepsi bardır. Önce sıkıca bellerden tutuşarak ağır ağır ve sonra eller kenetleşerek aşağı ve onuz hizasında öne ve yukarı kaldırarak oynanlar. Kars İlindekilerin oynadıkları 12 oyundan, ilk altısının türkülerini (güftesi) türkçe ve son altısının da kürttedir:

1. Dello.
2. Koççarı.
3. Göle'nin-Düzü.
4. Hay-Lolo.
5. Nare.
6. Khezal oy.
7. Lorke.
8. Gağke (=kız) barı.
9. Kule hey nar.
10. Berzini.
11. Çepik (=eliçini dokuşturma).
12. Hekâri.

Kars İlindeki, dini oyunlar dışında, görüp bildiğimiz ve araştırıp sorduğumuz oyunların adlarını yukarıda arzettik. Bunlardan 53 Tekoyun + 11 Benzetme (taklittir) oyun ile, + 57 bar olmak üzere, 121 çeşidi YERLİ HALKTAN Ben-Diyenler ile Ban-Diyenler'e mahsustur ve komşularınca bilinebilirler varsa da, sonradan öğrenilmiştir. 31 tekoyun ile 12 yalı (bar) oyunu olmak üzere, 43 oyun Men-Diyen Halkımızdan Terekeme/Karapapak ve Azerbaycanlı («âtesetapan») anlamına farsça «âzeri» sözünü Moskoflar ile A-cemler uydurmuş bulunduğu, şuurlu Türklerin bu yabancı ve hakaretili adı kullanmaması gerekir) göçmenler ile Sürmeli (İğdir ve Tuzluca) Yerlileri tarafından oynanmaktadır. 12 oyun da Kürte görülen ve Nan-Diyen Halkımızın getirdiği ve sonraları yakıştırdığı barlar ile bütün Kars İlimizde 121+43+12 = 176 halk oyunu yaşamaktadır. Bunlara, hususiyetlerine işaret ettiğimiz Mürüt-Terekemeler ile Alevi-Bekdeşi Türkmanlar'ın ancak içlerinden çıkan aydın ve uyanık kimselerin tamtabileceği dinî/hyün/âyin rakıslar katılmamıştır. Ayrıca, arasıra Radyolarımıza kadar sokulan ve Ankara ile İstanbul gibi büyük

Yozgat'ta Gelinkayalar Efsanesi

Yazan: Ayhan SIZAN — Aydın OY

Gelinkayalar'da develer

Orta Anadolu'nun kuzeyindeki Yozgat ilimizde Gelinkayalar adı verilen bir yer ve burayla ilgili güzel bir efsane vardır. Rahat bir yürüyüşle bir saat-ten fazla süren bir mesafede, Yozgat'ın batı tarafındadır bu Gelinkayalar...

Yanyana sıralanmış olan ve şekilleri çökmüş develeri andıran kocaman kayalarla, ortada, onların arkasında tek başına duran ve kollarını önünde kavuşturmuş bir gelini andıran yüksekli-şehirlerimizdeki Kars İli ile ilgili Kurtuluş «Gün» ve Kültür «Gece»lerine değin sokulmaya yüzbulan Moskof sahnesi kabınlarının maksatlı ve milli çalgımız davul-zumaya veya bağlamaya gelmeyen armonikalı, akordiyonlu «artist» oyunlarını, köylülerin hiç bilmediği Ermeni ve Gürcü rakıslarını da tercüme veya uydurma-türkçe adlarla da olsa, yukarıdaki cenvellere almadık. Çünkü biz, «Halk Oyunları»nı anmak istedik (1).

(1) «Kars Halkevi Yayınları» adı altında «Doğu Anadolu Oyunları ve Havaları» diye bastırılan Bursalı İKASIN ÜLGEN'in 3 kitabından ikincisi olarak 1944 te İstanbul'da «Cumhuriyet Matbaası»nda bastırılan «Kars Oyunları» adlı bedbaht eserin nasıl bir propagandanın sinsi tezahürü olarak nesredildiğini, Kars Halkevi dergisi «Doğuş» un Mart 1950 sayısındaki tenkidimizde belirtmiştik. K.M.F.

Gelinkaya

gi üç insan boyuna yaklaşan dimdik bir kaya buranın biricik, fakat insana ürperti veren panoramasını çizer. Hele efsaneyi bilen bir kimse iseniz ürpertinin içinize sindiğini duyarsınız; sanki olay az önce gözlerimizin önünde oluvermiş gibi kendinizden geçersiniz. Kayaların efsanede anlatılanlara ne kadar benzediğini anlamak için yerinde çektiğimiz fotoğraflara bir balmak yeter.

Efsaneye, göre, vaktiyle o taraflardaki köylerden birinde yaşayan gayet güzel bir kız, başka köyden bir delikanlıya verilmiş. Alay düzülüş ve yola çıkmış. Meğer kızı seven başka biri daha varmış. Develerden düzülüş gelin alayı tam oraya gelince kızı seven o derrebeyi adamlarıyla birlikte baskın yapmış, kervanda bulunan erkekleri bir bir öldürmüş. Zavallı gelin işin işten geçeceğine anlamış ve Allah'a yalvarmağa başlayarak: «Ey Allah'ım! Eğer ben senin sevgili bir kulunsam beni bunların eline bırakma. Ya kuş yap uçur veya buracıkta taş kesiver.» demiş. Allah gelinin ikinci yalvarışını kabul etmiş ve develerle beraber onu oracıkta taş edivermiş.

İşte bugün bugündür Yozgatlılar'ın dilinde burasının adı Gelinkayalar kalmış.

Yaşayan Dede Korkut: Tepegöz

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Dede Korkut'un bugün yaşamakta olan hikâyelerinden şimdiye değin yalnız, Beyrek, Deli Dumrul bulunmuş idi. Ötekilerden yalnız Tepegöz'ün eksik olarak baş tarafı ele geçmişti. (bakınız: Orhan Şaik Gökyay, Dede Korkut, XLIV.).

Uzun yıllar, yaşayan Dede Korkut hikâyeleri üzerine bir yayım yapılmamıştı. Ancak benim birkaç yıl önce tesbit ettiğim iki Beyrek hikâyesi, bu hikâyenin çok yaygın olduğunu göstermiştir. (bakınız: T. Folklor Araştırmaları, cilt 3 ve 5).

Şimdiye değin Tepegöz'ün bulunması sebebi üzerine durmayacağız. Son günlerde, Atatürk Öğretmen okulunda öğrencilerimden dinlediğim bu hikâyenin altı ayrı köydeki söylenişini aşağıya alıyorum. Bunları kısaltarak vermeyi daha uygun buldum.

Görüleceği gibi, aslından hayli ayrılmış olmakla birlikte hikâyenin asıl karakterini veren izler hâlâ yaşamaktadır. Bunları şöylece özetleyebiliriz: Tepegöz, insan biçiminde, tek gözü tepesinde olan bir devdir. Mağarada yaşamaktadır. İnsan eti yemektir. Ölümü ancak gözündendir. Bu da ocağa kızdırılmış şişle olacaktır. Asıl hikâyedeki, koyunların bulunduğu mağaradan kaçma motifi, verdiğimiz üç hikâyede ortaktır. Bütün bunlar verdiğimiz hikâyenin, Dede Korkut kitabındaki hikâyenin değişmiş durumu olduğunu açıkça gösterir. Bugünkü durumu ile, çok kısalmış olan hikâye başka masal motiflerini de içine almıştır.

Verdiğimiz rivayetler, öğrencilerin ancak hatırlayabildikleri kadardır. Söylenedikleri yerlerde yapılacak araştırmalar her halde daha geniş ve parçalı şekli verecektir. Yaz aylarında buralara yapmayı düşündüğümüz gezide elde edeceğimiz sonuçları da ayrıca vermeye çalışacağız. Şimdi, özet olarak, söylenedikleri yerleri de bildirerek masalları vermekle yetineceğiz.

Atça Köyü Söylentisi
Köy, Ankara'nın Nallıhan ilçesine

bağlıdır. Söyleyen öğrenci: Tahsin Aytaç'tır.

(Fakir bir adamın iki oğlu var. Bunlara bakamaz. Bir ormana götürür. Siz burada oynayın ben şurada odun kırarım, diyor. Adam biraz uzakta ağaca içi boş bir sukabağı asarak kaçıyor. Kabacağı yel dallara vurdukça, çocuklar balta sesi sanıyorlar. Hava kararırken işin hisini öğreniyor ve «Tan tan öten kabığım - Bizi aldatan babacığım» diyorlar.

Ne yapacaklarını düşünüp ağlaşırlarken ileride bir ışık görüyorlar. Oraya gidiyorlar. Meğer burası gözü tepesinde olan bir devin evi imiş. Dev bunları misafir ediyor. Yemek yiyorlar. Devin başka odada dişlerini bilemediğini görün kaçmak istiyorlarsa da büyük kapıyı açmıyorlar. Başka bir odaya girince ölmek üzere olan bir adam görüyorlar. Adam, çocuklara kurtuluş yolunu söylüyor. Onlar da buna göre davranıyorlar. Dev uyurken ocağa şişleri kızdırıp Tepegöz'ün gözüne basıyorlar. Dev müthiş bir sesle etrafı yankılandırıyor. Bu ses öteki devler de geliyorlar (demek ki burası devler diyarı imiş.). Çocuklar korkarak koyun ağılına giriyorlar. Burada koyunlar ve postlar vardır. Dev bunların ağıla girdiğini anlıyor. Yakalamak için kapıyı tutuyor. Koyunları birer birer dışarı çıkarıyor. Çocuklar postalara bürünüyor. Onlar da koyunların arasında dışarı çıkıp kurtuluyorlar. Sonunda Tepegöz ölüyor.)

Kapullu Köyü Söylentisi

Köy, Ankara'nın Beypazarı ilçesine bağlı. Söyleyen, almışlık bir kadın, Dinleyen öğrenci: Ahmet Olcan.

(Fakir bir aile. Üveyi ananın çocuklara karşı olan sevgisini kıskanan baba çocukları ormana götürür. Bırakma motifi yukarıdaki benzeri. Uzaktan bir horoz sesi duyar ve bir ışık görürler. Bu sırada tozu dumana katan bir dev çıka gelir. Çocuklar ağaca saklanır. Devin gözü tepesindedir (Tepegöz). Dev çocukları alıp mağarasına götürür. De-

vin evinde ocak yanmakta, bir sürü şiş kızmakta. Çocuklar uyuyor. Gece yarısı küçük çocuk uyanıyor. Ağabeyisini devin yediğini anlıyor. Kaçmak istiyor, mağaranın kapısındaki taşı kaldıramıyor. Tepegöz başka odada dışlarını bilemektedir. Biraz sonra Tepegöz de uyumuştur. Çocuk ocaktaki şişlerden birini Tepegöz'ün gözüne basıyor. Bağırmasına bütün devler geliyor. Çocuk ağla giriyor. Bir posta bürünüyor. Tepegöz teker teker koyunları dışarı çıkarıyor. Dev kapıda duruyor. Koyunları eliyle yokluyor. Çocuk ta koyunlar arasında dışarı çıkıyor, kurtuluyor. Tepegöz bağıra bağıra ölüyor.)

Bayındır Köyü Söylentisi

Çorum, Mecitözü. Söyleyen: Adil Ceylan.

(Fakir ailenin biri kız biri oğlan iki çocuğu var. Üveyi ana yüzünden baba çocukları ormana bırakır. (Kabak motifi var). Işık ve horoz sesi. Işığa doğru gidince karşlarına devin karısı çıkar. Misafir eder. Gece dev çocuklara su getirmek için dışarı çıkınca çocuklar kaçar. Dev (gözü tepesinde) sihirli çizmelerini geyerek arkalarına düşer. Yorulunca bir kayanın üstüne yatar. Çocuklar kayanın arkasına saklanmış olduğundan devin çizmelerini çıkarıp kaçarlar, bir mağaraya girerler. Burası ağıldır. Çoban bunlara iki koyun kesip postlarına sarar. Dev gelir, kapıyı keser. Koyunlar arasından onlar da kaçarlar. Dev ölür.)

Catal Çeşme Köyü Söylentisi

Ankara, Bâlâ. Fevzi Ülger. Altmış yaşında amcasından dinlemiş.

(Üveyi ana motifi. Fark: kadının da bir oğlu var. Üçü inek güderken, acıkan kardeşler ineğin memesini emerler. Üveyi anasına söyler. Bu yüzden ormana bırakılırlar. Kabak motifi aynı. Bu her masalda aynen var.)

Bir ses duyarlar, yanına giderler. Birinci ve ikinci odayı boş görürler. Üçüncüde bir kız. Aman kaçın, burası devin «Tepegöz» evi, der. Dışarı çıkarlar bir ateş yakarlar. Tepegöz gelir. Bu sırada bir yel eser, bütün ateşleri Tepegöz'ün üstüne savurur. Tepegöz yanar. Kız ve çocuklar kurtulur.)

Seçilen Köyü Söylentisi
Çorum, Osmançık. Söyleyen: Ahmet Gerboğa.

(Üveyi ana ve orman motifleri aynı. Bunda ışık ve horoz sesinden başka bir de köpek sesi duyulur. Duman tüten yer gelirler. Kimseyi görmeyince, duman çıkan bacaya gelirler. İçerde gözü tepesinde bir dev görürler. Bizi misafir alırmısın, derler. İçeri girerler. Etrafta büyük kazanlar, insan parçaları vardır. Çocuklara verdiği yemek içinde de insan parçaları var. Yemezler. Yatarlar. Dev uyumalarını bekler. Büyük uyur, küçük uyumaz. Dev dışlarını bilemek için dışarı çıkar. Bu sırada çocuklar da kaçar. Dev bir adımda dünyayı dolayan çizmelerini geyer. Takip ve kayanın üstünde yatma motifi. Çizmeleri çıkarırlar, kaçarlar. Dev ölür.)

Kise Köyü Söylentisi

Çankırı, Ilgaz ilçesi. Söyleyen: İsmail Kışmız.

(Bir Tepegöz var, dağda demirden bir evi var. İkiyüz de koyunu var. Akşam gelir, sabah gidirmiş. İki kardeş ormanda yollarını kaybetmişler. Işık, horoz motifi aynı. Bunda üveyi ana yok. Demir eve gelir. Gözü tepesinde dev içeri alır. Çocuklara verdiği pilâvın içinde insan parçaları olduğu için yemezler. Dev ayrı ayrı döşeklere yatırır. Dev de uyur. Küçük, ocaktaki kızgın demiri devin gözüne basar. Tepegöz bağıra bağıra ölür. Devin cebinden anahtarını alıp kapıyı açar, dışarı çıkarlar. Dev in koyunlarını da alıp kaçarlar.)

Bu altı masalın esas itibarıyla bir olduğu belli. Fark; bazı ufak tefek şeylerdir. Benim görüşüme göre, gerçekte bu daha çok ayrıntılı bir masaldır. Fakat esas kökü Dede Korkut'taki masaldır. Uzun süre söylene söylene ve unutulmuş bugünkü duruma gelmiş. Yerinde daha geniş söylenmekte olduğu şüphesizdir.

Şu altı ayrı yerdeki masal; Ankara, Çorum, Yozgat ve çevresi köylerine yayılmış olduğunu göstermektedir. Şurasını da hatırlatalım ki Ankara ili içinde bir «Beyrek» dağı var. Bütün bunlar, bu bölgenin Dede Korkut'tan epeyi hatıra saklamakta olduğunu gösteriyor.

Konya'da Üçaylarda Tekrarlanan Gelenek:

Şivlilik

Yazan: Mustafa ATAMAN

Şivlilik toplamıya çıkan ellerinde birer torba bulunan 3—5 çocuğu görünce, 35—40 sene evvelini hatırladım. Çocukluk çağımıza tesadüf eden o senelerde Regaib Kandilleri hiç te böyle sönük olmazdı.

Madem, gözümüzün önüne eski yılları getirdik. Bari, seneler geçtikçe terk edilmeğe yüz tutan ve belki bir müddet sonra bütünü unutulmağa mahkûm bulunan, o zamanki âdetlerden biraz bahsedelim:

Kültürlü kimseler mülesna, Regaib Kandiline, ununmiyetle yaşlılar «Namaz» ve çocuklar «Şivlilik» derlerdi. Neden «Namaz» denirdi, bilmeyiz.

Şimdiki attarlar sokağındaki bütün dükkânlar, rengâ renk, irili ufaklı «karpuz, davul, sünme, kuyruklu» isimleri verilen kâğıt fenerlerle tepeden tırnağa kadar doldurulur ve harıl harıl satış yapardı. Mumlar, şimdiki gibi uydurma soyundan olmayıp halis ispermeçet cinstendi. Babaların çocuklarına mutlaka birer fener ve kâfi miktar mum almaları âdetti.

Diğer taraftan, baba veya annesinden bir kaç kuruş koparan 12—18 yaş arasındaki erkek çocuklar da soluğu Attarlarda alır ve beğendiği bir kavala sahip olurdu. Bir yanda kavala iyi ses verip vermediği tecrübe edildiği, öte yanda satıcıların mallarını beğendirmek için çeşitli makamlarla çalınan kaval sesleriyle o civar bir cümbüş havasına bürünürdü.

Kandile bir hafta kala, akşam yemeginden sonra fenerini alan çocuk sokağa çıkar, yol ortasına gerilen ipe, diğer çocuklar gibi, o da asardı. Böylece sokağın ortası fenerle dolarken, davul ve kավallar çalmağa başlardı.

Hiç bir şey düşünmeyen mes'ut çocuklar, gültüp oynarken, bazan, yakınlarda uğultu veya nâra halinde bir ses, bazan da yalnız ayak sesleri onların derhal toparlanmasına sebep olur ve ortalığı bir sükûnet havası kaplardı. Anlaşırdı ki, diğer mahallelerden baskın

var. Gelenler, ipi koparıp fenerlerin yanmalarına bakacak, mümkün olursa bir davul veya kaval kapıp kaçacaklardır. Fakat bu öyle kolay kolay olmazdı. Çünkü, mahallenin delikanlıları çocukları beklemeyi ihmal etmezlerdi. Bu hal Regaib Gecesi'ne kadar böylece devam ederdi.

**

Regaib Gecesi'nin sabahı olan perşembe günü, güneşle beraber, ellerine birer torba alan kafileler halindeki çocuklar kapıları çalmadan içeriye girer ve:

Şivli şivli şişirmiş
Ergen oğlu pişirmiş
İki çörek bir börek
Bize namazlık gerek
Şivliliimimim!

Diye bağırırlardı. Evin hanımı veya genç kızı, evvelce hazırlanan çerezlerden çocuklara birer avuç dağıtırdı. Kafilenin birisi gitmeden diğeri gelir, bu hal öğleden sonralara kadar devam ederdi. Dağıtılanlar ekseriya kuru üzüm, leblebi, incir, içde olup arada şeker verenler de bulunurdu.

Aynı gün, hemen her evde, yufkadan çok kalmı, aşağı yukarı 15 santim kutruna ve «Bişi» denilen bir nevi börek yapılır, daha evvelden hazırlanmış olan yufkaların arasına konurdu. Pekmezle yapılmış un helvası ilâve edildiği de vakidi. Bu «Bişi» ler komşulara, tercihan fakir olanlara dağıtılır, kapıya gelenler de boş çevrilmezdi. Halk, zeytin yağına pek alışık olmadığından, bu börekler daha ziyade susam (şırlan) yağı ile pişirilirdi.

Yine o gün bütün erkekler işlerini erken bırakır, bakkala uğrayarak, haline göre, bir miktar mum alır, mahallenin cami veya mescidine getirirdi. Çünkü, o zamanlarda elektrik yoktu, camilerde mum yakılırdı. İkinci ile akşam

Kız İsteme, Nişan ve Düğün

Yazan: Mehmet Ali TİPİ

Oğlan kızı görüp beğenirse isteğini anası veya babasına söyler. Onlar da akrabalarına duyurur. Münasip görürlerse, babası ile anası kız evine gider. Buna «Dünür Evi» denir. Kız evinde biraz oturduktan sonra meseleyi ortaya atarlar. Ve kız evine derler ki «Allahın emriyle, Peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuz istiyoruz». Kız evi de, «Bir düşünelim» der. Ertesi günü tekrar kız evine giderler. Kız evi kızı vermek istemiyorsa «Bizim kızımız daha küçüktür. Size gelinlik yapamaz» deyip ret cevabı verirler. Eğer vermek istiyorlarsa yine «Bir düşünelim, bu işler hemen oluvermez», deyip işi uzatmak isterler. Aradan bir müddet geçti mi dünür evi tekrar kız evine gider. Bu gidişte kız evi «peki» der. Kararlaştırılan günün akşamında dünür evi yakınlarını toplayıp kız evine giderler. Sinilerde etli pilâv yenir. Yemekten sonra herkes âmin der, dağılırlar. Buna «Söz Kesildi» denir.

Söz kesildikten bir müddet sonra yüzükler takılır. Bu sırada akraba ve komşu kadınlar toplanırlar. Kaşık oyunları oynarlar. Oyun bittikten sonra akrabalarının getirdikleri hediyeler oradakilere birer birer gösterilir. Kızın arkadaşlarından birini kız başı seçerler. Dağılırlar. Buna «Nişan Yüzüğü» denir.

Aradan bir müddet geçti mi nişan verme günü kararlaştırılır. Kararlaştırılan günün akşamı delikanlılardan biri (Buna Delikanlı Başı denir) kız evine kına götürür. Kınanın arkasından oğla-

namazı arasında mezarlığa gidilerek ölüleri ziyaret ve ruhlarına Fatiha göndermek te güzel bir âdettir.

Yatsı namazında cami veya mescit her günden daha kalabalık olur, bazılarında Mevlid okunurdu. Müteakip günlerde ise hısım, akraba birbirlerini ziyaretle «Kandil» lerini tebrik ederlerdi.

İşte, genç neslin pek az kısmını bildiği, geleceklerin ise hiç görmeyeceği âdetlerimizden birisi daha, zamanla unutulmağa yüz tutmaktadır.

nın çeyizi de gelir. Kız evi delikanlı başına ve çeyizi getirene hediyeler verir. Buna bahşis denir. O gün akşam kaşık oyunları oynarlar. Kızlar ellerine kına yakıp kızı sabaha kadar beklerler. Buna «kına gecesi» denir. Kadınlardan biri kızı önüne oturup;

Ala kapının kanadı
Üstüne bülbül dümedi
Hep eller bizi kınadı
Galk gızım galk
Yollara bak
Var git sağlıklarla
Omürün geçsin varlıklarla

Diye bir türkî söyler ki buna «Öğ-gü denir»

Aynı günün ikinci zamanında civar köylerden ellerinde süslü süslü bayraklarla misafirler gelir. Bayrak taşıyanlardan biri dünür evinin bayrağının sağına geçer. «Buna sağdıç» denir. Civar köylerden gelen misafirler birer koyun veya kuzu getirirler.

Ertesi günü öğleye doğru kızı almaya giderler. Kız başı vermez. Bir miktar para verirler. Kızı alırlar. Buna bahşis denir. Kızı sekiz veya on kadar kadınlara ata bindirirler. Ata binen kadınlara «dünüşi» denir.

Önde bayraklar, çalgıcılar, zurnacılar ve dünüşülerle gelin köyün etrafını dolanırlar. Gelin köyün camilerinden birinin etrafını üç defa dolaşır. Gelin dolanırken evlerden buğday üzümlü çerez (Üzümlü Leblebinin karşısına denir), para serperler. Nihayet ikindiye doğru kız oğlanın evine gelir. Oğlan evi gelini attan indirmek ister. Gelin inmez, Oğlanın babası kızı inek, koyun, keçi ve tarla, bağ verir, Kız bunları alır. Yine inmek istemez. Bundan sonra oradan buradan:

« — Oğlanın anasını çağırımız. Böyle zamanda sinmek yakışır mı? » diye bir çok gürlütlü ederler. Oğlanın anası gelir. Kıza sahan, leğen, tencere, kazan, haran, tava verir. Kız bunları da alır.

Üregil Köyünde Çocuk Tekerlemeleri

Yazan: Kâmil TOYGAR

Başkent ANKARA'nın on kilometre doğusunda, Çankaya ilçesine bağlı bir köydür Üregil. Bu köy çocuklarından onbir yaşındaki L. Şentürk'ten derlediğim çocuk tekerleme ve ebe çıkarmaları yönünden yayımlamağı değer buldum.

- I — Atlar gelir takurtukur.
Benim babam neden fakir?
İbrişimden halı dokur.
— Aman ağa canım ağa
Yolla beni oynamaya
Oynamaktan ne gelir?
— Üç gemi gelir.
Biri ağa biri paşa
Ortancısı Ahmet Paşa.
Kalk gidelim Altıntaşa.

Fakat yine inmek istemez. Oradan buradan:

« — İnnek istemezse kızınızı alın götürün » diye gürlütlü ederlerken oğlanın yakınlarından biri gelir, birşeyler verir. Kız bunları da alır, iner.

Kızı attan indirmek için verilenlere «Beh denir. Kızın arkasından çeyizini getirenlere bahşis verirler.

Gelin eve gireceğinde oğlan birkaç defa silâh atar. Oradan buradan «Yaşa, varol», sesleriyle oğlanı alkışlarlar. Kız elindeki bardağı eşikte kırar. Eşiği ıslatır, eve girer. Bu sırada sağdıç bayrağı indirmek istemez. Onun da gönlünü yaparlar. Kızı getiren atın gemine basma topu, ve havlu bağlarlar. Kız eve girdikten sonra sağ bucağa oturur. Kadınlardan biri:

Gelin geldi gapımıza
Şamıt doldu küpümüze
Ağam ile ikimize
Gelin hoş geldin
Ağama eş geldin

Ocak başında beşiği
Sofrada kaldı kaşığı

Altındaşa bir kız vurulmuş
Anasına babasına merhem yağ
Keçi tiyü bamyay.

- II — Tahtalarda tahta
Biz gidiyoruz bu hafta
İneğimiz doğurdu
Adım koyduk kel Fatma.
- III — El el epelek
Elden çıktı kepenek
Kepeneğin yarısı
Ahmet Beyin karısı.
- IV — Ališimin atları
Kişir kişir kişiyor
Arpa saman istiyor
Ališim de yok
Ališim de çok

Kız (gelin) evlerin yakışığı
Gelin hoş geldin
Ağama eş geldin

Diye övgüler söylerler ve dağılırlar. Buna düğün denir. Delikanlı başı oğlanı (güveği) imamlardan biriyle içeriye koyacağı sırada diğer delikanlılar oğlana vurmak isterler. Delikanlı başı buna mâni olur. Delikanlılar bacadan sepet sarkıtırlar. Evdekiler sepeti boş gönderirlerse eziyet ederler, dolu gönderirlerse memnun giderler.

Oğlan kızı söyletmek ister. Bunun için de kıza,

— Bir su ver der. Kız da etrafına bakınır

— Sizin evde bardak yok, der. Oğlan güler, kız güler. Oğlan kızı bardağı verir. Kız içindekileri alır. Ve suyu verir. Buna kız söyletme denir.

Güveyi, safak vaktinde iki veya üç defa silâh atar. Anasını babasını uyan-dırır. Buna gerdek gecesi denir. Kalkarlar babalarının ve analarının, yakın akrabalarının elini öperler. Sabahleyin bütün kadınlar toplanır kaşık oyunları oynarlar. Buna da gelin yüzüğü denir.

Yazan: M. Haht BAYRI

«Türk Halk Bilgisi Derneği» nin İstanbul Merkezî Genel Sekreteri sıfatıyla Dernek adına çıkarmakta olduğum «Halk Bilgisi Haberleri» Dergisi için aşağıdaki üç manzume, 1930 senesinde bana gönderilmişti. Manzumelerin kim tarafından ve nereden gönderildiğini, onları dergiye ne sebeple koymadığımı şimdi hatırlamıyorum. Belki, yirmi altı yıl gibi uzun bir müddet elimde tuttuğum manzumelerin sahibi hakkında bir araştırma yapmak hevesine kapılmış olabilirim. Manzumeler, Konya Ereğlisinde doğmuş, yaşamış ve ölmüş olan «Tevfik» adında bir şaire, daha doğrusu bir âşıka aittir.

Âşık Tevfik, Konya Ereğlisinde «Gaffar Oğulları» diye anılan bir ailedendir; vakti ana ve babasının adlarını ve kendisinin ne işle meşgul olduğunu bilmiyoruz. Ancak Âşıkın 1870 senesinde doğmuş, kırdört yaşında olduğu halde 1914 senesinde vefat etmiş olduğu muhakkaktır. Âşık Tevfik, eserlerini bir araya toplamağa muvaffak olamamış, onun için yazmış olduğu koşma ve destanların hemen hepsi kaybolup gitmiştir.

Rivayet edildiğine göre Âşık Tevfik, Ali Suâvi'nin yatıştırmelerinden olup,

Türk Oya ve Elišleri Sergisi

Geçen ay, Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı'nın Beyoğlunda Parmakkapı Tel Sokak, No. 4 deki lokalinde Güzel Sanatlar Akademisi öğretmenlerinden Kenan Özbel tarafından «Türk oya ve elišleri» hakkında bir konferans verilmiş ve ayrıca konferansa konu olan eserlerden müteşekkil bir de sergi açılmıştır.

Cerek konferans ve gerekse sergi büyük bir ilgi toplamıştır.

Teşkilâtın genel başkanı Aytekin Ozan ve Folklor Seksiyonu başkanı Sevgi Babaoğlu tarafından düzenlenen folklorla ilgili konferanslara her ay devam edilecektir.

Konya Eroğlisine sürülmüş bulunan «Naim Hoca» adında birinden ders almıştır. Çok zeki, hür düşünceli, bilgili olduğu kadar da ahlâklı olan âşık, hoş sohbet, aynı zamanda temiz giyinmeği seven bir adammış. Sigara ve kahve içmez, fakat her akşam bir miktar rakı almaktan çok hoşlanırmış.

Yine rivayete bakılacak olursa, Âşık Tevfik'in Subhî adında bir oğlu varmış. Neşrettiğimiz üç manzume, şimdi hayatta olup olmadığı bilinmeyen bu zattan dinlenerek tesbit edilmiştir:

Sana etmişim geçende va'dimi,
Öp, ısırma, kokla, al bir büsemi.
İster isen işte açtım sinemi,
Öp, ısırma, kokla, al bir büsemi.

Gerdanımı emme canım il sezer,
Sonra duyarlarsa dillerde gezer,
Nâs acayıptır, bütün bizden bezer,
Öp, ısırma, kokla, al bir büsemi.

Koynuma gir, kimselere söyleme,
Bu gün okşa, yarını da peyleme,
Gayrı bunda bana ikram eyleme,
Öp, ısırma, kokla, al bir büsemi.

Bir gececik gel nolur bezmimizde,
Nuş edersək camı mül, işte meze,
Pek hakikatlı olahım biz bize,
Öp, ısırma, kokla, al bir büsemi.

Eyle vasılın efendim behredar,
İltifatınla bu gönüm kâmkâr,
Ben sana üfledeyim, bu âşıkâr,
Sen gibi hiç görmedim bir şivekâr.
Herkesin âlemde var bir dilberi,
'Sensin ot dilberlerin hub serveri,
Ruzü şeb fikrinle oldum serseri,
Sen gibi hiç görmedim bir şivekâr.

Afitab ü meh gibi dildadesin,
Zevka mâil dilberi pür badesin,
Şivekârım, gonceli nevzadesin,
Sen gibi hiç görmedim bir şivekâr.
Aysü işret, zevku suhbet dalma,
Hatıra geldikçe ey nazik — eda,
Eylesin vasılınla gönüm pür safa,
Sen gibi hiç görmedim bir şivekâr.

Güşî ah etmez niçin dildarı ter,
İştikâlar busegâhından geçer;
Nağmesaz olsam sema titrer, döner,

Bize gelen
KITAPLAR

★ «Büyük Adamlar». Bu kitap W. Stuart Sewel'in eserinden F. Bengü tarafından çevrilmiş, İbrahim Ersaraç tarafından resimlendirilmiştir. Ayrıca Türk büyükleri türkçe kaynaklardan istifade suretile hazırlanmıştır. 230 biyografiye. Varlık Faydalı Kitaplar: 4. 16, 5X12 boyunda, 280 sayfa, 5 lira.

★ Orhan Hançerlioğlu: «Bördamıza Vuran Deniz». Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 148. 16,5X12 boyunda, 88 sayfa, 2 lira.

★ André Gide-Tahsin Yücel: «Ayrı Yol-L'immoraliste». Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 149. 16,5X12 boyunda, 104 sayfa, 2 lira.

★ Somerset Maugham-Nermin Türkmen: «Talua Kıralı». Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 150. 15,5X12 boyunda, 72 sayfa, 2 lira.

★ Rıza Apak: «Dünya Haberleri» Şiirler. 16,5X12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.

★ «Radyo Kültür Yayınları». Cilt I, 1958-1959. Emniyet Sandığı yayını. 20 X 14 boyunda, 192 sayfa, 4 lira.

İşve lazımdır bana ey şiveger.

Başlasun hanende, mutrip saz ü ney,
Sakiya taksim olunsun camı mey,
Masıva isterse olsun başka şey,
Aşk lazımdır bana ey şiveger.

İşvedir bu gülsenin şirazesi,
Devşirup berkin açar dervazesi,
Nevbaharın da bu gün âvâresi,
İşve lazımdır bana ey şiveger.

Kad çeker, kıymet gelir hem şanıma,
Mest olur sümbül girerken yanıma,
Rahm kul bu sinei uryanıma,
İşve lazımdır bana ey şiveger.

Bakma ey nevrasta ruyi mania,
Efsun olsun neş'emiz gül fâlia,
İşve lazımdır bana ey şiveger.
Ahı aşkım hoş nevadır samia,

DAMGA RESMİ VE BELEDİYE
GELİRLERİ KANUNLARINA GÖRE:

Levha, İlân,
Reklâm
Pul, Afiş
Mevzuatı

İSİMLİ ESER ÇIKTI: İstanbul Belediyesi hesap İşleri Murakıbi ve dergimizin sahibi ve yazı iş. Müdürü İhsan Hünçer'in hazırlanmış olduğu bu kitap, büyük boy 224 sayfa, 15 liradır.

Ayrıca İstanbul, Ankara, İzmir Reklâm Şirketlerinin adres ve telefon numaraları. İstanbul, Ankara İzmir, Bursa, Adana ve Konya gazetelerile belli başlı mecmuaların ilân tarifeleri. Devlet Radyoları, İstanbul E.T.T.İ.; PTTİ.; Devlet D. Yolları, Denizcilik Bankası ilân ve reklâm tarifeleri, cezai müeyyideler, itiraz şekil, müddet ve mercileri; nüfusu 50 binden yukarı 20 büyük il merkezi şehrimizin Belediyelerine ait ilân, reklâm ve levha tarifeleri. Umumi menfaatlere hâdim derneklerin tam bir listesi.

Babıâlinin başlıca kitapçıları ile, Beyoğlun'da Tünel'de Frenc Amerikan, Haşet, Parmakkapıda Kitapsaray, Hilton methali karşısında New Amerikan Kitabeville köprü kitabevinde satılır. Ankara'da Berkalp Kitabevinde bulunur.

Ödemeli Sipariş adresi: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No: 17, Cağaloğlu — İSTANBUL

Seferihisar Orta Oyunları

— IV —

Yazan: M. Necati ÖZSU

«SARIMSAK SATMA» ORTA OYUNU:

Bu, erkek orta oyunları türünden olmakla beraber, son zamanlarda kadınlar arasında da sık-sık oynanmakta ve fazla rağbet görmektedir.

Oyuna, erkek elbisesi giyen ve yüzlerine sakal, bıyık takarak makyaj yapmış beş kadın tarafından başlanır. Birinci kişi: çok ihtiyar bir dede; ikinci ve üçüncü kişiler genç iki delikanlı, dördüncüsü: oyunu bilmiyen biri; beşincisi de gene bir delikanlıdır.

Oyun toplulardan ayrı bir odada hazırlanır. Sarımsak çuvalı olacak kişi, ihtiyarın sırtına yükletilerek, elleri ve ayakları bindiği kişinin ön kısmından sıkıca bağlanır. Bu şekilde kımıldanacak hali kalmaz. Bu kez dede sırtında çuvalı, elinde değneği, sağında oğlu Hatur, solunda oğlu Matur ve arkasında da kâtibi «Oğlum Hatur sağ ayağımı bir adım ileri götür. Oğlum Matur sol ayağımı bir adım ileri götür.» diyerek toplulardan bulduğu odaya girer.

Sırayla her kişinin karşısına giderek «Sarımsak var alır mısınız?» diye sorar. Alıcı «İstemem param yok» diye cevap verir. Satıcı «Altı ay veresiye veriyorum» deyince, alıcı da beş-on kilo almağa karar verir. İhtiyar kâtibine «Yaz Fatma hanıma on kilo sarımsak» diye bağırır. Kâtip elinde kalem diye sakladığı ucu sivri çubuğu, güya hokkaya batırıyormuş gibi dedenin sırtındaki kişinin baldırına batırınca, kıyamet kopar, çığlıklar birbirine karışır. — Bu ara iğne falan da kullananlar bulunur — Sarımsakçı dede «Oğlum Hatur sağ ayağımı bir adım ileri götür. Oğlum Matur sol ayağımı bir adım ileri götür» diye oyuna devam ederken bazan da. «Oğlum Hatur, hakkın geçti bir yol batır» deyiverir. Bunun üzerine oğlanların iki taraftan batırdıkları iğneler toplulardan gülmekten gözlerini yasarlar.

Oyunun birinci bölümü bu şekilde

sonuç bularak, oyuncular gene öbür odaya çıkarlar ve biraz dinlendikten sonra gene aynı şekilde içeri girerler. İkinci bölüme alacak toplamakla başlanır. Dede veresiye verdiği kişinin karşısına giderek «E. altı ay geldi ver bakalım şu sarımsak borcunu» deyince, borçlu «Benim sana borcum-morcum yok» diye borcunu inkâr eder. Bu kez dede «Ah ben zaten adam olmam, gittimde senin gibi bataklıya veresiye verdim: Benim şu kafamı kırmalı» diye söylenerek sırtındaki kafasına kendi başına vuruyormuş gibi yaprak değneğini indirir. Ve işte oyunda bu şekilde devam ederek sonuç bulur.

«YÜZÜK» ORTA OYUNU:

Bu da gene erkek ve kadınlar arasında oynan bir oyundur. Çok zevkli ve eğlencelidir. Bilhassa uzun kış gecelerinde Seferihisar dolaylarındaki köylerde geç vakitlere kadar oynanarak iyi vakit geçirilmektedir.

Oyuna başlamak için önce bir tepsi — Bu, kahvecilerin kullandıkları ve adına «askı» denilen tepsi olursa, saklanan yüzüğün karıştırılması bakımından daha uygun olur. — Ve içine alacağı kadar fincan, ve bir de yüzük bulmak lâzımdır. Böylece, oynayacak olanlar iki taraf olarak ayrılır. Önce bir taraf tepsi ve yüzüğü alarak, içlerinden en kurnazına bir fincanın altına saklattırır. «En kurnazına» diyorum çünkü: yüzük saklama işi bayağı bir hünerdir, yoksa arayan usta kişi daha ikinci saklayışta yüzüğü «şingirt» diye buluverir. O vakit te işin yoksa dinleyver «Kim sakladı bu yüzüğü?...» tekerlemesini.

Kapalı fincanların altındaki yüzüğü ya ilk defa veya en sonunda bulan taraf oyunu kazanarak, yüzüğü kendileri saklamağa başlarlar. İlk defa bulamayıpta ortalarda yüzüğü çıkaran taraf, kapalı kalan fincan sayısınca sayı kazandırmış olur. Oyun önceden kararlaştırılan sayıya yükselen dek devameder.

SOĞUK ALGINLIĞI

BAŞLANGICINDA **OPON** ALMAK FAYDALIDIR!

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago ağrılarını teskin eder. Bayanların muayyen zamanlardaki sancı ve rahatsızlıklarında faydalıdır.

BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

OPON
günde 6 tablete kadar alınabilir

Yıllık abonesi 6,
altı aylık abonesi 3
Liradır.
Yurd dışı senelik abone
2 dolardır.

TÜRK FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Ekicigil Basımevi

Yazı İşlerini İfale İdare Eden Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

Adres: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17, İstanbul

«TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ» NİN YAYIM ORGANIDIR.

YENİ YILIN
İLK ÇEKİLİŞİNDE
280.000
LİRALIK İKRAMİYE

16 Ocak 1960 akşamına kadar
BÜTÜN TASARRUFLARINIZI
TÜRK TİCARET BANKASI'nda
toplayınız

3 APARTMAN dairesi
(Beheri 40.000 lira değerinde)
6 ARSA ve
110.000 liralık muhtelif
PARA İKRAMİYELERİ

TÜRK
TİCARET BANKASI

SÜT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

HER İŞ ADAMI, VE HER MÜ-
ESSESE, REKLAMLARINI İS-
TANBUL TRAMVAY VE TUNEL
İDARESİNİN OTOBÜSLERİN-
DE, TRAMVAYLARINDA, Dİ-
REKLERİNDE VE TUNELDE
YAPIYOR.

SİZ DE MALINIZI VE MÜESSE-
SENİZİ TANITMAK İSTİYOR-
SANIZ, İDARE'NİN BEYOĞ-
LU'NDA, METRO HAN'DA 4.
üncü KATTAKİ İLANAT BÜRO-
SU'NA MÜRACAAT EDEREK,
İ. E. T. T.'
NİN VASITALARINDA YER
AYIRTINIZ.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Mart 1960

İÇİNDEKİLER:

MANİSA'DA MESİR BAYRAMI
TÜRKLERDE AĞAÇ KÜLTÜ VE ÇAYDA ÇIRA B. GAZİMİHAL
RAMAZAN ÖGMELERİ
RADYO VE KARAGÖZ
HAYALİ KÜÇÜK ALİ VE KARAGÖZ
ELAZIĞ KALKAN — KILIÇ OYUNU
ÖLÜMÜ DOLAYISILE H. MUHTAR Y. DAĞLI
BAYBURTLU CELALİ (II)

Hulusi TUSEK
Mustafa SALMAN
Hikmet EBCİOĞLU
İhsan HİNÇER
Fikret MEMİŞOĞLU
M. ERDOĞAN
Hikmet DİZDAROĞLU

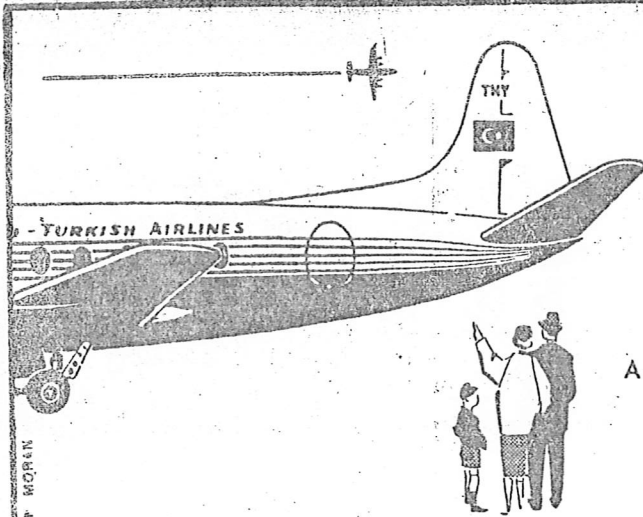
BİZE GELEN KİTAPLAR

Sayı: 128

Kuruş: 50

165
İSTANBUL'DA AYDA BİR ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

o/o 20
AİLE
TENZİLÂTI

İç hatlarda eşiniz
ve çocuklarınızla
seyahatta % 20
AİLE tenzilatından
faydalanınız

1 GÜNLÜK YOL UÇAKLA 1 SAATE İNER

REKLAP MORAN

A. 67

TÜRK
HAVA YOLLARI

THY

- Kağıt, karton, mukavva üzerinde yapılan her türlü ilana, tarife, takvim, katalog ve broşürlere ne kadar damga, ne kadar belediye ilan pulu yapıştırılır?
 - Müesseselerin asmaya mecbur olduğu levhaların yıllık miktarları kaç liradır, matrahı nedir?
 - Hediyelek eşyalara alt Damga ve Belediye resimleri, ışıklı ve Neon reklamların m2 itibarile resim miktarları,
 - Dayanıklı maddeler üzerine yapılan reklamların resim tutarları,
 - Müafiyetler, cezalı haller, emsal Danıştay kararları,
 - Umumi Menfaatlere hâdim derneklerin tam bir listesi.
- Yazan: İhsan HİNÇER * 224 Büyük Sayfa, 15 Lira.
Şişyık kitapçılarda bulunur. Dağıtılma ve sipariş adresi:
Yeğüdirek, Sultanaemektebi S. No 17, Cağaloğlu — İstanbul

12.3 Mart 1966

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Sat: Rafet Körüklü

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 128

MART 1960

YIL: 11 — CİLT: 6

Manisa'da Mesir Bayramı

Yazan: Hulûsi TUSER

Mesir, gezilecek, eğlenilecek yer manasına gelen bir kelimedir. Her sene (Nevruz) günü yapılır. Nevruz Farsca (Yeni gün) manasına gelir. Harzem Selçuki Devleti Sultanlarından Celâlidin Şah'ın ismini alan ve bu zat tarafından tertiplenen Celâli güneş takviminin sene başlangıcı, ilkbaharın birinci günü, gece ve gündüzün mülâvî olduğu bir gündür.

Mesir Günü:

Mesir, Nevruz gününe en yakın olan pazar gününe denkleştirilir. Nevruz gününün aslı 21 Mart ise de eskiden Mesir gününü 22 Mart sayarlardı. En az dört günden on güne kadar sürerdi.

Geleneğin Başlangıcı:

Manisânın bu mahallî geleneği "16" ncı asırdan (1539) başlar. Mesir esas itibarile bir sağlık hareketi olarak doğmuş, zamanla ekonomik, turistik bir karakter almıştır. Dört asır gibi uzun bir maziye sahip olan bu geleneğin safhaları tarihi vesikalarla tesbit edilmiştir.

Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selimin eşi ve Kanuni Sultan Süleymanın annesi (Hafsa) Sultan, oğlu Süleyman Manisa'da vâli bulunduğu sırada bir yazını Manisa'daki Şehzade-

ler sarayında ve Manisa'nın Sultan Yaylasında geçirir, bundan pek memnun kalır. Bu sebeple de (1522) de (Sultan Camii) denen bir Cami yaptırır. Sonradan padişah olan Kanuni, pek sevdiği annesinin (1533) de ölmü üzerine bu Caminin etrafına bir okul, muhteşem bir hamam, bir de darüşşifa (hastahane) ile bir aşhane yaptırmak suretiyle annesinin adına geniş bir hayrat külliyesi meydana getirmiştir.

Meydana getirilen medrese, darüşşifa ve aşhanenin idaresine memur edilecek zat için padişah, o devrin önde gelen âlim ve mutasavvıflarından Sümbül Efendinin fikrini sorar. Sümbül Efendi, gene o devrin tanınmış âlimlerinden ve ayrıca tıp tahsili de yapmış bulunan (Musa Merkez Efendi) yi tavsiye eder.

Merkez Efendi bu işe memur edilerek Manisa'ya gelince, diğer müesseselerle beraber Darüşşifa'nın da kadro ve teşkilâtını genişletir. Merkez Efendi aynı zamanda bir yenilik olmak üzere (41 çeşit bahardan) macun halinde bir müstahzar tertibleyerek o devir tababetinin prensiplerine uygun olan bu macunu darüşşifadaki iyileşmeğe yüz tutmuş hastalara (küür) halinde yedir-

169